

Âşir Atlı (1881-1957)

Aslen Bursalı olan Âşir Atlı, 1881'de Kilis'te doğdu. Babası, 1864 yılındaki Büyük Çerkes Sürgünü sırasında önce Balkanlar'a ardından Anadolu'ya göç eden Adige bir aileden Mehmet Bey, annesi Ayşe Hanım'dır.

14 Ocak 1901'de girdiği Harp Okulundan 22 Ağustos 1903'te Mülâzım-ı Sâni rütbesiyle mezun oldu. Kurmay sınıfına ayrıldı. 26 Eylül 1906'da Harp Akademisini Mümtaz Yüzbaşı olarak bitirip aynı tarihte 9. Tümen 35. Alay 3. Tabur emrine verildi. 20 Mart 1907'de 34. Alay 3. Tabur 4. Bölük Komutanlığına atanarak Yemen'e gitti. Yemen Kuvâ-yı Umumiyesi Komutanlığı Kurmay Heyeti'nde ve Yemen Mürettep 3. Tümen Kurmay Başkanlığında görevlendirildi. 1911'de Trablusgarp Harbi'ne katıldı. 29 Mart 1912'de Kıdemli Yüzbaşı rütbesine terfi etti.

3 Kasım 1913'te Harbiye Nezareti Levâzımat-ı Umumiye Dairesi 5. Şube Müdür Yardımcılığına atandı, ardından Şubenin Müdürü oldu. 17 Mart 1914'te Binbaşılığa terfi etti. 8 Nisan 1914'te Osmanlı deniz yolu işletmelerinden olan Seyr-i Sefâin İdaresine Genel Müdür Yardımcısı ve Genelkurmay Deniz Komiseri olarak tayin edildi. I. Dünya Savaşı sırasında, 23 Nisan 1915'te Irak ve Havalisi Genel Komutanlığı Kurmaylığına atandı, ardından 6. Ordu Harekât Şubesi Müdürlüğüne getirildi. 14 Aralık 1916'da rütbesi yarbaylığa yükseltildi. 12 Eylül 1917'de 1. Alay Komutanı, akabinde 2. Tümen Komutan Vekili ve ek görevle Süleymaniye Mutasarrıfı oldu. 27 Haziran 1918'de ise 2. Tümen Komutanı olarak atandı. Bu görevlerdeyken Irak Cephesi'ndeki muharebelere de katıldı.

İzmir'in işgalini takip eden günlerde, 14 Aralık 1919'da Ömer Lütfi Bey'in yerine 23. Tümen Kumandanı olarak atanmasının ardından Akhisar-Salihli-Alaşehir cephelerinde Yunan ilerleyişini durdurmak için mücadele etti. Mart 1920'de İzmir Doğu Cephesi Kuvâ-yı Milliye Komutanlığına getirildi. Milis kuvvetlerin örgütlenmesinde önder isimlerden biri oldu. Kuvâ-yı Milliye çalışmaları sırasında Kuvâ-yı Seyyare'ye komuta eden Çerkes Ethem ile bazı anlaşmazlıklar yaşadı. 8 Temmuz 1920'de Bursa'nın Yunanlar tarafından işgal edilmesi ile ilgili olarak Mecliste Afyonkarahisar Milletvekili Mehmet Şükrü Bey'in 13 Temmuz 1920'de kusurlarından ve idaresizliklerinden dolayı Bursa Komutanı Bekir Sami ve Valisi Hâcim Muhittin Beylerin ve Alaşehir Komutanı Âşir Bey'in niçin harp divanına verilmediklerine dair önerge vermesi üzerine Mecliste sert eleştirilere maruz kaldı. Meclisin 14 Ağustos'taki toplantısında ise Besim Atalay; *Âşir Bey hakikaten divanı harbe sevkedilmeye müstahaktır. Çünkü üç suali halledemedim. Bir kere üç yüz sekiz ve üç yüz dokuz tevellütlüleri terhis ediyor, karşısında teşkilatı mükemmel bir düşman varken asker terhis edilir mi? Bayram münasebetiyle zabıtana müsaade veriyor; halkı heyecana düşürüyor. Neden bunları düşünemedi? Bunları düşünmediği*

için bu adamın büyük bir suale maruz kalması icap eder. Sorulmazsa geçen felaketlerin tekerrür edeceğinden emin olunuz sözleri ile Âşir Bey'i suçladı.

Mustafa Kemal Paşa, İsmet Paşa ve Ali Fuad Paşa'nın Meclisteki savunmalarına rağmen 14 Temmuz'da Bekir Sami Bey, Temmuz sonlarında da Âşir Bey görevlerinden alındı. Bu olayın ardından 4 Ağustos 1920'de cephe gerisinde Antalya Valiliği ve Havalisi (Bölge) Komutanlığına atandı. Bu görevi sırasında, İtalyan İşgal Bölgesi'nde yürütülen sahil istihbaratı faaliyetleri çerçevesinde işgal güçlerine ait gemilerin Anadolu'ya yaptıkları asker ve silah sevkiyatı konularında Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Riyasetine bilgiler gönderdi.

Sakarya Meydan Muharebesi sırasındaki başarılarından dolayı 1 Mart 1921'de Miralaylık (Albay) rütbesine terfi etti. Temmuz 1921'de ise 16. Tümen Komutanlığına tayin edildi. Sakarya Muharebelerinin sonunda birliği ile Batı Cephesi'ne katıldı. Büyük Taarruz'a ve Başkomutanlık Meydan Muharebesi'ne tümeniyle iştirak etti. Büyük Taarruz'da Tümen Kumandanı olarak gösterdiği başarılar nedeniyle Meclis kararıyla takdirname ve [İstiklal Madalyası](#) ile ödüllendirildi. İstiklal Harbi'nin ardından Karadeniz bölgesinde faaliyetlerini sürdüren Pontus çetelerinin isyanlarını bastırmakla görevlendirildi. 19 Eylül 1923'te 2. Ordu Kurmay Başkanlığına, 6 Kasım 1923'te de 3. Ordu Kurmay Başkanlığına atandı.

5 Nisan 1925'te Mirliva (tümgeneral) rütbesine terfi ederek Paşa oldu. 15 Ağustos 1925'te Millî Savunma Bakanlığı Müsteşar Yardımcılığı görevine atandı ve bu görevi 1928 yılına kadar yürüttü. 27 Ağustos 1928'de yeniden 23. Tümen Komutanı olarak tayin edildi. Bu sırada 4. Kolordu Komutanlığına da vekâlet etti. 13 Şubat 1931'de 7. Tümen Komutanlığına verildi. 28 Eylül 1931'de Tümgeneral iken isteği üzerine emekliye ayrıldı. Mustafa Bacak'ın vefatı ile boşalan Kütahya milletvekilliği için VI. Dönem ara seçimlerine katıldı, CHP'den Kütahya milletvekili olarak Meclise girdi. Bu dönemde Millî Müdafaa Encümenliğine seçildi. CHP milletvekili olarak VII. Dönemde Bursa, VIII. Dönemde de Gaziantep milletvekili olarak Mecliste yer aldı.

6. Dönemde hiç söz almazken, 7. Dönemde, Uyuşmazlık mahkemesi teşkiline dair kanun münasebetiyle söz aldı. 8. Dönemde ise 28 Kasım 1947'de Genelkurmay Başkanlarının Mareşalliğe Yükseltilmesine Dair Kanun Teklifi'ni Meclise sundu. Cumhuriyet Döneminde sadece Mustafa Kemal Atatürk ve Fevzi Çakmak'a verilen mareşallik rütbesinin Genelkurmay Başkanlarına da verilmesi teklifi Burdur milletvekili Fahrettin Altay tarafından desteklenirken Hatay milletvekili Eyüp Durukan bu teklife şiddetle karşı çıktı ve nihayetinde Âşir Bey tarafından verilen teklif TBMM'de ittifakla reddedildi. 8. Dönemde ayrıca, Subaylar Heyetine mahsus Terfi Kanunu'nun 9. maddesinin yorumlanmasına dair rapor hakkında ve Milli Savunma Bakanlığı Kuruluş ve görevlerine dair kanun münasebetiyle Mecliste söz aldı.

23 Ekim 1957'de 76 yaşında vefat etti, İstanbul-Karacaahmet Mezarlığı'na defnedildi. Naaşı 27 Eylül 1988'de Ankara'daki Devlet Şeref Mezarlığı'na nakledildi. Hanife Hanım ile evliliğinden 3 çocuğu oldu. Gazeteci Hıncal Uluç'un büyük dayısıdır. Adigece, Fransızca ve Almanca bilen, askerlik hayatında; İkinci Rütbeden Kılıçlı Mecidî, Muharebe Gümüş Liyakat, Muharebe Gümüş İmtiyaz, Alman İkinci Rütbeden Demir Salip, Avusturya- Macaristan Üçüncü Rütbeden Liyakat, Avusturya-Macaristan Harp, İstiklal madalya ve nişanları ile ödüllendirildi.

Aynur YAVUZ AKENGİN

KAYNAKÇA

BCA, 30.10.0.0. 76.503.4

Tbmm Zabıt Ceridesi, Dönem 1, Cilt 3, Birleşim 48, 14 Ağustos 1920.

Tbmm Zabıt Ceridesi, Dönem: 7, Cilt 19, Birleşim 81, S. 9:10, 12:13.

Tbmm Zabıt Ceridesi, Dönem: 8, Cilt 7, Birleşim 2, S. 8.

Tbmm Zabıt Ceridesi, Dönem: 8, Cilt 7, Birleşim 11-12, s. 188, 253:259.

ATATÜRK, M. Kemal, **Nutuk**, II. Cilt, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, ss. 316, 452.

BAYCAN, Nusret, “Büyük Taarruz’da Komuta Kademelerinde Görev Alanlarla Üst Düzeydeki Karargah Subayları”, **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, C 9, S 26, ss. 357-358.

BİÇİÇİ, Mehmet, **Gaziantep Milletvekilleri ve Siyasi Faaliyetleri(1923-1950)**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, 2014.

DOĞRU, Deniz, **1923 - 1950 Dönemi Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde Kütahya Milletvekilleri ve Siyasi Faaliyetleri**, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Uşak Üniversitesi, 2014.

ERDEĞER, Arda, **İsmet İnönü Dönemi Kütahya Milletvekilleri ve Faaliyetleri (1939-1950)**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi, 2018.

KORKMAZ, Sevgi, “Milli Mücadele Dönemi’nde Sahil İstihbaratı ve Faaliyetleri (İtalyan İşgal Bölgesi)”, **Büyük Taarruzun 90. Yılında Milli Mücadele ve Zafer Yolu Sempozyumu 2-4 Ekim 2012**, Cilt I, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara 2014.

SERT, Nimet, “23. Tümen ve Komutanı Aşir Bey”, **Büyük Taarruzun 90. Yılında Milli Mücadele ve Zafer Yolu Sempozyumu 2-4 Ekim 2012**, Cilt II, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara 2014.

SERT, Nimet, **Milli Mücadele Dönemi’nde Salihli**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Uşak Üniversitesi, 2014.

SÜSLÜ Azmi; BALCIOĞLU, Mustafa, **Atatürk’ün Silah Arkadaşları Atatürk Araştırma Merkezi Şeref Üyeleri**, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 1999.

TBMM Albümü (1920-2010), Ed.: Sema Yıldırım, Behçet Kemal Zeynel, TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, 2010 Ankara.

Türk İstiklâl Harbi’ne Katılan Tümen ve Daha Üst Kademelerdeki Komutanların Biyografileri, Genelkurmay Basımevi, Ankara 1989.

Türk Parlamento Tarihi, TBMM VI. Dönem 1939-1943, C 1, Türkiye Büyük Millet Meclisi Yayınları No.:36.

ULUÇ, Hıncal, “Bir eskimiş fotoğraf!..”, **Sabah**, 17 Ağustos 2004, <https://arsiv.sabah.com.tr/2004/08/17/yaz02-40-112-20040807.html>, Erişim Tarihi: 04.01.2024.

ULUÇ, Hıncal, “Babamı bir kez daha anarken”, **Sabah**, 20 Haziran

2021, <https://www.sabah.com.tr/yazarlar/uluc/2021/06/20/babami-bir-kez-daha-anarken>, Erişim Tarihi: 04.01.2024.

ÜNAL, Muhittin, “Bekir Sami Günsav (1879-1934)”, **Atatürk Ansiklopedisi**, <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/bekir-sami-gunsav-1879-1934/> Erişim Tarihi: 4.01.2024.

ÜNAL, Muhittin, **Kurtuluş Savaşı’nda Çerkeslerin Rolü**, Cem Yayınevi, 1996 İstanbul.

22/07/2024 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/asir-atli-1881-1957/?pdf=6981> adresinden erişilmiştir